

NAFTA U SVJETSKOJ ENERGETICI 2007/2008. GODINE - A KAKO DALJE?

dr. sc. Gordana SEKULIĆ, dipl. oec.

Cijena nafte od 11. srpnja 2008. godine u iznosu 147 USD/bbl iznenadila je mnoge, da bi potkraj srpnja pala za oko 20 USD/bbl. Stručna javnost uglavnom nije imala potpuno objašnjenje, osim spekulativnih razloga. Neki su se složili sa stavom izvršnog direktora BP-a, gosp. Tonyja HAYWARDA da je, možda, glavni razlog visoke cijene tijesna razlika ponude i potražnje. [1] Međutim, spominje se više razloga kao što su: inflacija, slabljenje vrijednosti američkog dolara, političke tenzije oko Irana, napadi na naftna polja i naftovode u Nigeriji i dr. U članku će se stoga pokušati rasvijetliti neki od čimbenika mogućeg utjecaja i priča fokusirati na razdoblje nakon 2002. (u rujnu 2001. se dogodio teroristički napad na SAD), kada započinje do danas nezaustavljiv porast cijena nafte sa snažnim ubrzanjem od 2004. godine. Pri tome će se, prema potrebi, promatrati i dulja razdoblja. Primjerenim podacima i ilustracijama te kratkim analizama čitateljima će se pokušati pomoći da donesu zaključke i razmisle o svojim dugoročnim planovima potrošnje nafte, odnosno benzina, dizela, loživog ulja, ukapljenog naftnog plina ili nekog drugog energenta, računajući da će cijene i tih 'drugih' biti značajno više od današnjih.

Cijene nafte, inflacija, tečaj dolara

Cijene nafte iz srpnja 2008. godine koje su varirale od oko 120 do 150 USD/bbl nastavak su stalnog trenda njihovog rasta od 2002, kada je cijena iznosila oko 25 USD/bbl, s plamtećim porastom od 2005. godine (il. 1).

Razlozi za visoku cijenu nafte posebice u 2008, ali i u 2007. godini mogu se samo djelomično objasniti nekim makroekonomskim kretanjima kao što su inflacija i tečaj američkog dolara. Naime, dok je cijena nafte 1988. - 2007. narasla 4,85 puta, odnosno 1988. - 2008. godine (24. srpnja) oko 8,3 puta, zbirna stopa inflacije bila je

svoga 75%, odnosno 82,6%. Može se reći da su cijene nafte posve 'pobjegle' praćenju inflacije u 2003/2004. godini (il. 2). Pri tome su i cijene nafte i stope inflacije imale tendenciju rasta (naravno, cijene nafte mnogo ubrzavaju) (il. 3). Međutim, ako bi se najviša cijena nafte od 36,83 USD/bbl iz 1980. godine korigirala stopom inflacije, tada bi ona danas iznosila oko 110 USD/bbl. [3] Ipak, te godine cijena je bila ekstremna, a u narednima je padala pa je, npr. 1988. bila svega 14,92 USD/bbl da bi tek 2004. premašila iznos iz 1980. od 38,27 USD/bbl.

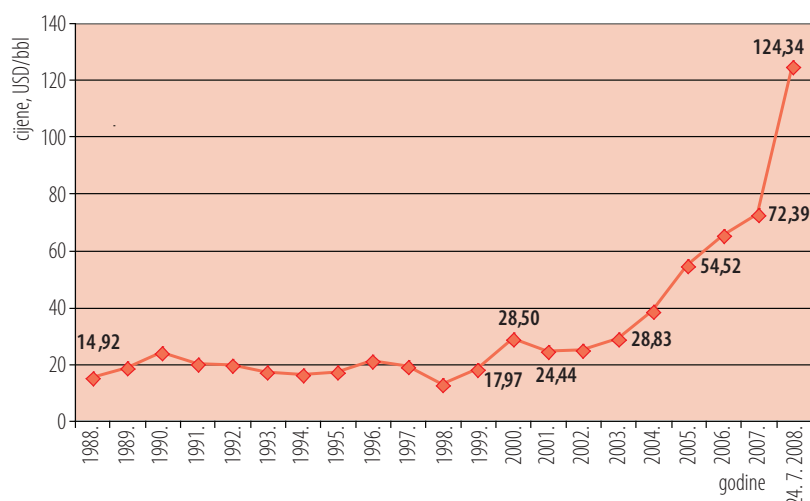
Drugi makroekonomski čimbenik koji može biti razlog porasta cijena nafte je pad vrijednosti dolara koji je od 2001. godine do danas u odnosu na euro oslabio za oko 80%, ali treba napomenuti da su u tom istom razdoblju cijene nafte porasle oko 5 puta (il. 4).

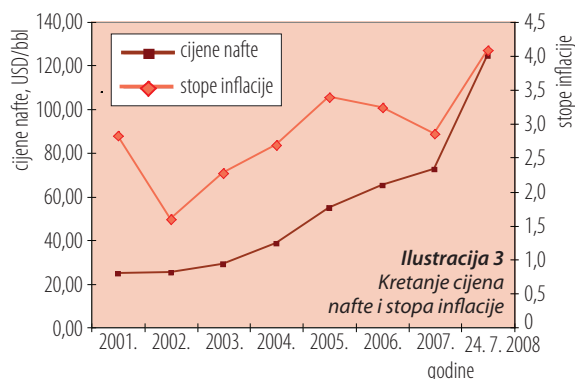
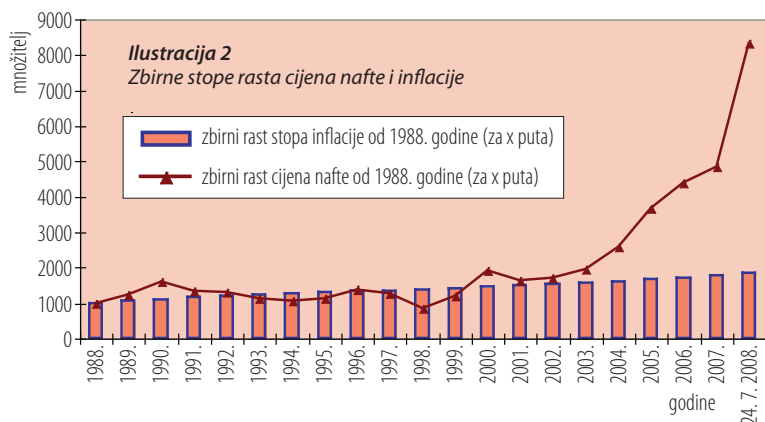
Uz to, može se zamijetiti da upravo u posljednje tri godine cijene nafte i pad vrijednosti dolara imaju sličan trend (naravno, s iznimkom u 2008).

Valja zaključiti da su inflacija i pad vrijednosti dolara u posljednjih sedam godina utjecali samo jednim dijelom na rast cijena nafte pa bi temeljem toga cijena nafte danas mogla biti oko 50 USD/bbl!

Sa svrhom traženja razlike vrijednosti nafte između 50 i 150 USD/bbl u idućim će se točkama analizirati neki aspekti ponude i potražnje.

Ilustracija 1
Kretanje cijena nafte u razdoblju 1988. - 2008. godine [1], [2]

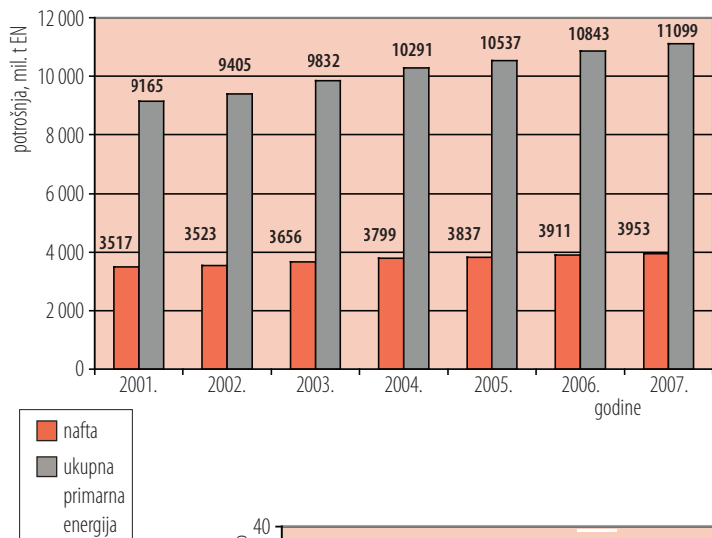
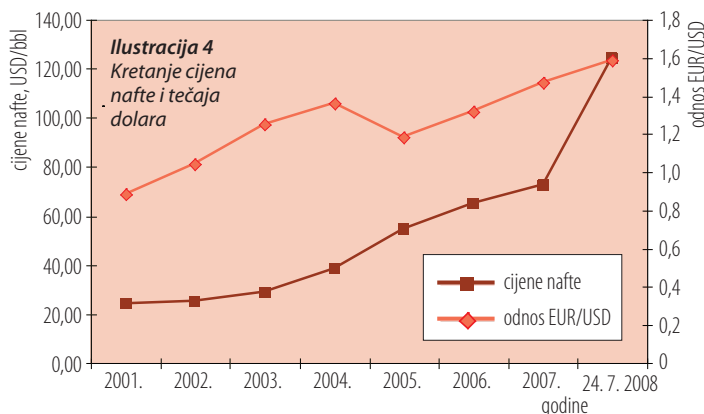

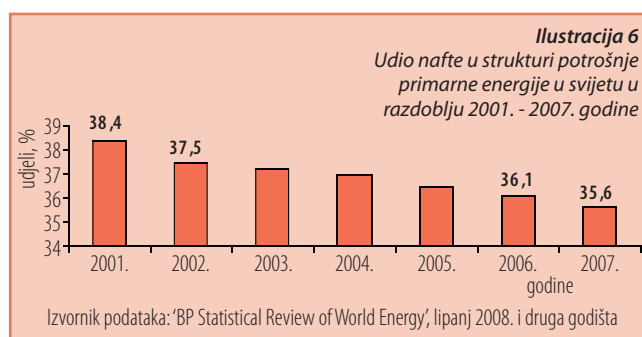
Nafta pokriva trećinu svjetskih potreba za energijom danas i u narednih četvrt stoljeća

Svjetska potrošnja energije u 2007. godini od oko 11 milijardi t ekvivalenta nafte ostvarena je uz porast od 2,4%. Pri tome je potrošnja nafte bila 3,95 mlrd. t EN (il. 5).

U svijetu se i dalje najviše troši nafte - 35,6% ukupne primarne energije, ali s tendencijom pada upravo u razdoblju velikog porasta cijena što pokazuje određenu osjetljivost potražnje na višestruki porast cijena (il. 6). Takav utjecaj će se još više osjetiti u narednim godinama, posebice ako se cijene zadrže na današnjoj visokoj razini ili

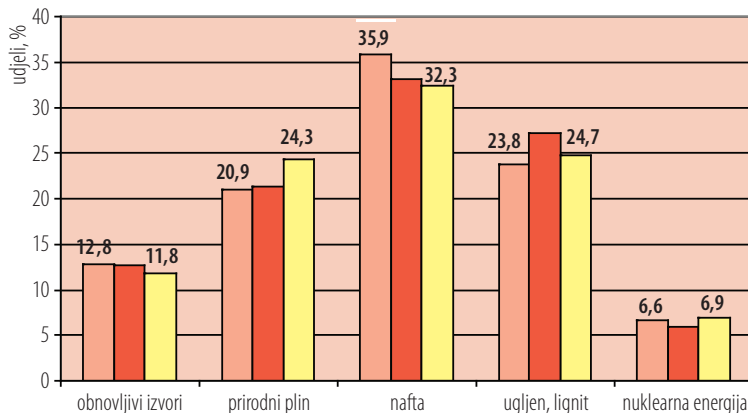

Ilustracija 5: Kretanje svjetske potrošnje nafte i primarne energije u razdoblju 2001. - 2007. godine

Izvornik podataka: 'BP Statistical Review of World Energy', lipanj 2008. i druga godišta

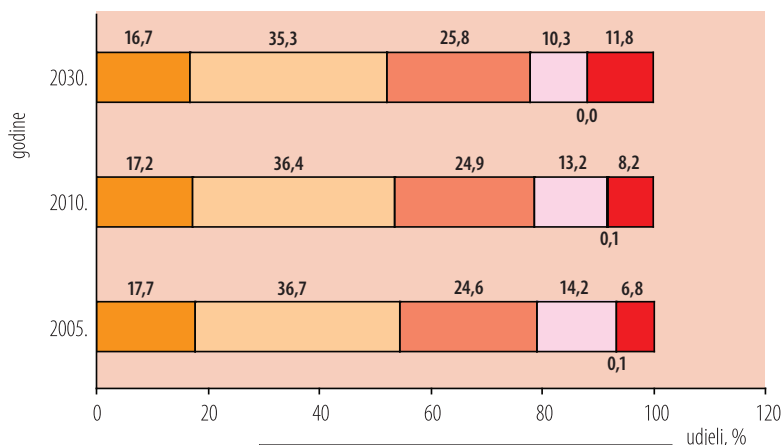
Izvornik podataka: 'BP Statistical Review of World Energy', lipanj 2008. i druga godišta

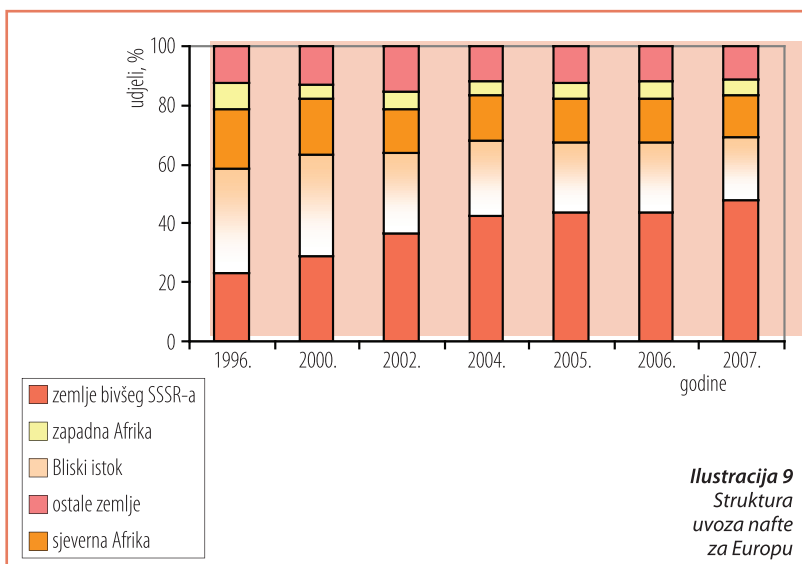
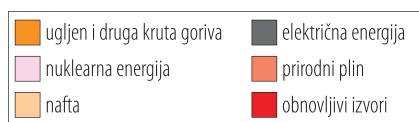
Ilustracija 7: Struktura potrošnje primarne energije u svijetu u razdoblju 2001. - 2030. godine

Izvornik podataka: 'European Energy and Transport, Trends to 2030 - update 2007', European Commission, TREN

Napomena: različit udio nafte u potrošnji primarne energije u 2001. godini u odnosu na prikaz na il. 6 posljedica je korištenja različitih izvora podataka.

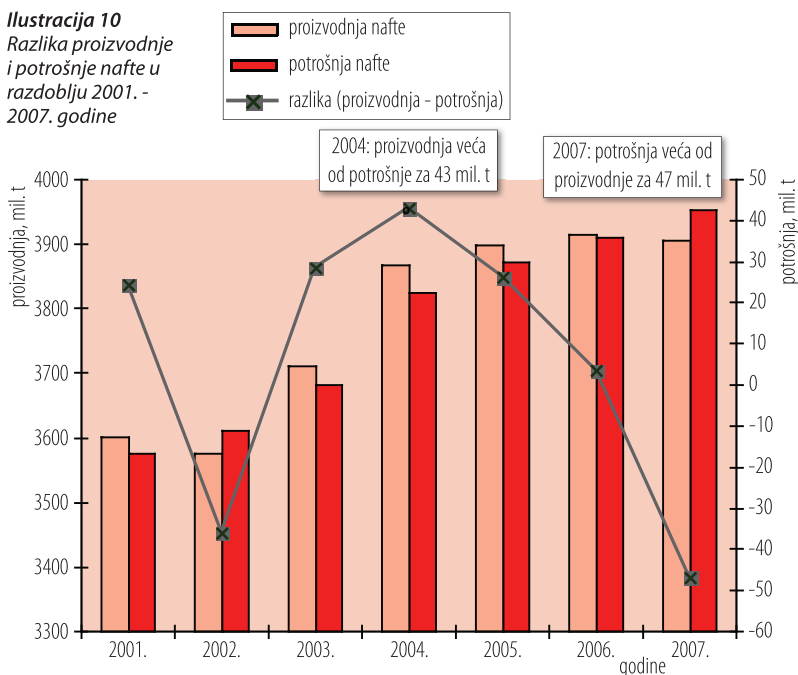

Ilustracija 8
Struktura potrošnje primarne energije u zemljama EU27 u razdoblju 2005. - 2030. godine

Ilustracija 9
Struktura uvoza nafte za Europu

Ilustracija 10
Razlika proizvodnje i potrošnje nafte u razdoblju 2001. - 2007. godine

nastave rasti. Prema baznom scenariju Europske komisije (koji podrazumijeva prognoze na osnovi postojećih uvjeta, bez novih mjera), udio nafte u 2030. godini bi mogao biti oko 32%, a zapravo će najvjerojatnije biti manji jer će mjere energetske politike biti usmjerene na smanjenje njezine potrošnje s obzirom na kvantitativno ciljana smanjenja emisije ugljičnog dioksida i povećanje proizvodnje te potrošnje obnovljivih izvora (il. 7). Sličan je bazni scenarij i za 27 država Europske unije prema kojem će se i dalje trošiti najviše nafte, oko 700 milijuna t, tj. 35% ukupne energetske potrošnje (il. 8). Međutim, neto uvoz će biti za oko 150 mil. t veći nego danas, za što treba osigurati nove dobavne pravce.

Pri odlučivanju o pravcima opskrbe naftom trebalo bi voditi računa o visokoj ovisnosti o uvozu iz Rusije i država bivšeg SSSR-a (oko 48%) i činjenici da su ta područja sa značajno manjim zalihama od, npr. Bliskog istoka, koji je politički, a time i energetske nestabilan te o očekivanom padu proizvodnje nafte u Rusiji u skoroj budućnosti (il. 9).

To su ujedno i neki od čimbenika potražnje i ponude koji će utjecati na kretanje cijena nafte.

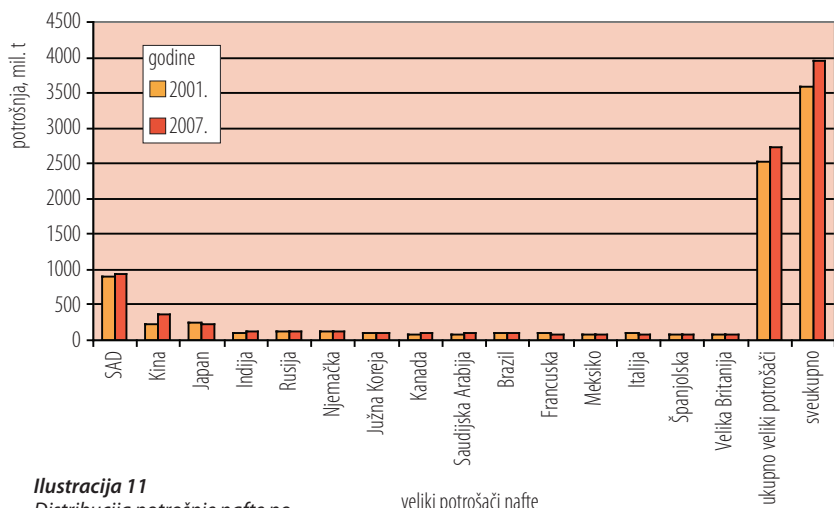
Ponuda i potražnja nafte

Posljednjih je godina sve manja razlika ponude i potražnje nafte, da bi u 2007. godini potrošnja nadmašila proizvodnju za 47 mil. t (što je, npr. godišnja potrošnja nafte Nizozemske) (il. 10).

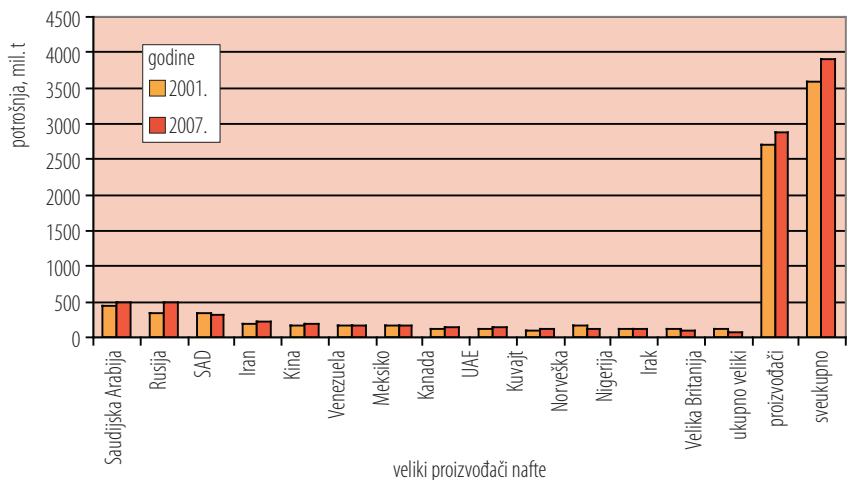
Najveći dio nafte (oko 40%) troši se u SAD-u, Kini i Japanu, a 72% u 15 razvijenih ili mnogoljudnih država (il. 11). Slično tome, najveći dio svjetske proizvodnje nafte (oko 40%) ostvaruje se u svega četiri države: Saudijskoj Arabiji, Rusiji, SAD-u i Iranu, a oko 72% u 14 država (il. 12).

Taj regionalni nesklad proizvodnje i potrošnje dodatni je čimbenik porasta cijena nafte koji se nadopunjuje golemim rastom potrošnje i potražnje te uvozom Kine, Indije i drugih država s rastućim gospodarstvima. Razloge porasta cijena nafte u neskladu ponude i potražnje pronalazi i dr. sc. Daniel YERGIN, dobitnik Pulitzerove nagrade za knjigu o povjesti naftnog poslovanja, a to je prema njegovom mišljenju, 'duboko usađen strah da porast potražnje neće održati korak s porastom ponude u nadolazećim godinama, što je zapravo u sferi spekulacija na financijskom tržištu.'

Razloge porasta cijena nafte treba tražiti i u stalnim političkim nestabilnostima na Bliskom istoku (ali i u Nigeriji), politikom pritiska SAD-a prema nekim državama velikim proizvođačima nafte, problemima dijaloga o drugačijim

Ilustracija 11
Distribucija potrošnje nafte po državama velikim potrošačima

Ilustracija 12
Distribucija svjetske proizvodnje nafte po državama velikim proizvođačima

odnosima država potrošača i proizvođača (SAD - Organizacija zemalja izvoznica nafte, EU - Rusija).

Cijene nafte u budućnosti

Predviđanja cijena nafte u budućnosti kreću se od 100 USD/bbl u 2030. godini, na temelju prognozirane inflacije (prema publikaciji EK-a 'European Energy and Transport'), do 500 USD/bbl, prema izjavi gosp. Mohammada Ali KHALIBIJA, člana vijeća OPEC-a koji to obrazlaže 'još jednim ratom koji neće samo utjecati na iransku isporuku nafte, već i na isporuke cijele regije', a povodom daljnjih neslaganja oko iranskog

nuklearnog pitanja. Ima i umjerenijih, ali i dalje visokih prognoza od oko 162 USD/bbl u narednoj godini dana. [4] Predsjednik OPEC-a, gosp. Chakib KHELIL vidi cijene nafte na 200 USD/bbl i za to okrivljuje slab dolar i globalnu političku nesigurnost. Nedavni izvještaji Deutsche bank naglašavaju velik rizik od daljnjeg porasta cijena nafte do 250 USD/bbl 'budući da bi potražnja mogla gubiti snagu zbog ograničenja dodatne ponude nafte i alternativnih goriva koja su daleko od toga da zamijene naftu u nekoliko narednih desetaka godina.' Goldman Sachs (vođa svjetska financijska ustanova na području investiranja u vrijednosne papire i upravljanje imovinom) vidi prosječnu prodajnu cijenu nafte od 95 USD/bbl u 2008, 105 USD/bbl u 2009 i 110 USD/bbl u 2010. godini! Najviša cijena bi mogla biti 135 USD/bbl. [5] Međutim, nagovještava se mogućnost i viših cijena - 150 - 200 USD/bbl, budući da ponuda nafte neće moći držati korak s potencijalnim porastom potražnje nafte u zemljama s rastućim gospodarstvima te porastom gospodarstva SAD-a.

Više realnosti u budućim cijenama nafte ipak vidi predsjednik OPEC-a, opisujući cijene više od 120 USD/bbl 'abnormalnima' i dodajući da one mogu pasti na 78 USD/bbl ako ojača dolar i smanje se tenzije oko iranskog nuklearnog programa. [6]

Zaključak

Nafta s oko 36% sudjeluje u svjetskoj potrošnji energije, a isto toliko i u 27 država EU-a. Smanjenje njezinog udjela zbiva se vrlo polagano i vjerojatno neće biti revolucionarnih promjena ni do 2030. godine. Veća potrošnja obnovljivih izvora, na što se gleda kao na 'spas' od nafte (zbog cijena i sigurnije dobave) bit će poticana državnim mjerama, ali i porastom cijena nafte što će i dalje manjim dijelom biti pod utjecajem inflacije, kretanja tečaja dolara te odnosa ponude i potražnje, a većim dijelom pod utjecajem 'neekonomskih' čimbenika kao što su političke prilike na Bliskom istoku, ali i Africi te Kaspijskom području, spekulativna trgovanja na burzama i sl. [7] Sve to dovodi u pitanje sigurnost opskrbe naftom i izdržljivost potrošača kod visokih cijena nafte i drugih energenata. Zato je pred vladama 'velikih' potrošača i proizvođača nafte razdoblje odgovornosti za daljnji napredak čovječanstva i uživanja u tekovinama civilizacije te tehnološkog napretka. U takvim okolnostima, cijena nafte od oko 70 USD/bbl mogla bi biti izdržljiva. Dugoročno zadržavanje visokih cijena nafte na oko 125 - 150 USD/bbl može izazvati ozbiljne gospodarske i energetske krize jer takve cijene nemaju dominantno uporište u ekonomskim i energetskim čimbenicima. ■

Reference:

1. ... 'BP Statistical Review of World Energy', lipanj, 2008.
2. ... www.bloomberg.com/markets/commodities
3. ... www.inflationdata.com ('Historical inflation data from 1914')
4. ... www.oil-price.net/index
5. ... www.marketwatch.com/news/story/goldman-sachs-raises-possibility-200 ('New 'Super-spike' Might Mean \$200 a Barrel Oil, Goldman's Projections Foretell Persistent Turbulence in Energy Prices')
6. ... business.maktoob.com ('Oil Prices Reverse Sharply as Dollar Strengthens, 29 July 2008')
7. ... www.argusmediagroup.com ('Chakib Khelil, OPEC President and Algerian Oil Minister, 13.02.08')